

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
INTERNATIONAL LAW

УДК 341.231.12

DOI: 10.26565/2075-1834-2019-27-12

**МІЖНАРОДНА УНІВЕРСАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА
В ГАЛУЗІ РОЗЗБРОЄННЯ І ОБМЕЖЕННЯ ОЗБРОЄНЬ**

Сироїд Т. Л.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного
і європейського права
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: syroid02@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>

АНОТАЦІЯ: у статті проаналізовано правову та інституційну основи діяльності ООН у галузі роззброєння і регулювання озброєнь. Розкрито компетенцію головних інституційних органів ООН – Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки та спеціальних створених структур, до компетенції яких віднесено питання роззброєння і регулювання озброєнь, зокрема: Комітет з питань роззброєння і міжнародної безпеки (Перший комітет), Комісія з роззброєння, Консультативна рада з питань роззброєння, Управління з питань роззброєння, Комітет 1540 із запобігання розповсюдженню ядерної, хімічної або біологічної зброї та засобів їх доставки. Підкреслено значення Конференції з роззброєння – міжнародного форуму, що фокусує свою увагу на аспектах припинення гонки ядерних озброєнь і ядерне роззброєння; запобігання ядерної війни, включаючи всі пов'язані з цим питання; запобігання гонки озброєнь у космосі тощо. Визначено функції Інституту ООН з дослідження проблем роззброєння до компетенції якого віднесено здійснення незалежних досліджень з питань безпеки, роззброєння і розвитку на національному, регіональному та глобальному рівнях, розглядаючи їх як взаємопов'язані аспекти безпеки людства у цілому. Приділено увагу програмам ООН, які є платформами, що об'єднують різні інструменти та підходи Організації в галузі забезпечення всеосяжної безпеки, розкрито сутність Спільної програми ПРООН-ДПА «Розбудова національної спроможності для запобігання конфліктам», «Програми координації щодо стрілецької зброї». Зважаючи на ту обставину, що значний вплив на досягнення прогресу в галузі роззброєння і зміцнення стабільності та безпеки її держав-членів, справляє діяльність ООН на регіональному рівні, зазначено договори укладені Організацією у цій царині та регіональні центри, створені під її егідою, означено шляхи щодо удосконалення їх роботи.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: безпека, підтримання миру, правова основа, роззброєння, регулювання озброєнь, універсальна система безпеки.

**МЕЖДУНАРОДНАЯ УНИВЕРСАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВАЯ
ОСНОВА В ОБЛАСТИ РАЗОРУЖЕНИЯ И ОГРАНИЧЕНИЯ ВООРУЖЕНИЙ**

Сыроид Т. Л.,

доктор юридических наук, профессор,
заведующая кафедрой международного
и европейского права
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы, 4,
e-mail: syroid02@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>

АННОТАЦИЯ: в статье проанализирована правовая и институциональная основа деятельности ООН в области разоружения и регулирования вооружений. Раскрыта компетенция главных институциональных органов ООН – Генеральной Ассамблеи, Совета Безопасности и специально созданных структур, к компетенции которых отнесены вопросы разоружения и регулирования вооружений, в частности, Комитет по вопросам разоружения и международной безопасности (Первый комитет), Комиссия по разоружению, Консультативный совет по вопросам разоружения, Управление по вопросам разоружения, Комитет 1540 по предотвращению распространения ядерного, химического или биологического оружия и средств их доставки. Подчеркнуто значение Конференции по разоружению – международного форума, фокусирующего внимание на аспектах прекращения гонки ядерных вооружений и ядерное разоружение; предотвращение ядерной войны, включая все связанные с этим вопросы; предотвращение гонки вооружений в космосе и т.д. Определены функции Института ООН по исследованию

проблем роззброєння к компетенції которого относится осуществление независимых исследований по вопросам безопасности, разоружения и развития на национальном, региональном и глобальном уровнях, рассматривая их как взаимосвязанные аспекты безопасности человечества в целом. Уделено внимание программам ООН, являющимся платформой, которая объединяет различные инструменты и подходы Организации в области обеспечения всеобъемлющей безопасности, раскрыта сущность Совместной программы ПРООН-ДПА «Развитие национальной способности для предотвращения конфликтов», «Программы координации по стрелковому оружию». Учитывая то обстоятельство, что большое значение для достижения прогресса в области разоружения и укрепления стабильности и безопасности государств-членов, играет деятельность ООН на региональном уровне, уделено внимание договорам заключенным Организацией в этой области, региональным центрам, созданных под ее эгидой, очерчены направления совершенствования их работы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: безопасность, поддержание мира, правовая основа, разоружение, регулирования вооружений, универсальная система безопасности.

INTERNATIONAL UNIVERSAL ORGANIZATIONAL AND LEGAL FRAMEWORK FOR DISARMAMENT AND ARMS CONTROL

Syroid Tetyana,

D.J.S., professor, head of the department
of International and European Law

V.N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square,

e-mail: syroid02@gmail.com,

orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>

ANNOTATION: the article analyzes the legal and institutional framework for the United Nations in the field of disarmament and arms control. The competence of the main institutional organs of the United Nations – the General Assembly, the Security Council and the specially created structures that deal with disarmament and arms control issues – are identified, in particular: the Committee on Disarmament and International Security (First Committee), the Disarmament Commission, the Disarmament Advisory Council, Disarmament Office, 1540 Committee for the Prevention of the Proliferation of Nuclear, Chemical, or Biological Weapons and their means of delivery. The importance of international forums is highlighted, in particular the Conference on Disarmament, which focuses on the following aspects: the cessation of the nuclear arms race and nuclear disarmament; the prevention of nuclear war, including all related issues; preventing the arms race in space and so on. The functions of the United Nations Institute for Disarmament Research responsible for carrying out independent research on security, disarmament and development at the national, regional and global levels are considered as interrelated aspects of human security in general. The attention is paid to the UN programs, which are a platform that combines the various instruments and approaches of the Organization in the field of comprehensive security, in particular Joint UNDP-DPA Programmes «Strengthening National Capacity for Conflict Prevention and Peacebuilding» and «Coordinating Action on Small Arms» are disclosed. Taking into account the fact that great importance for the achievement of progress in the field of disarmament and the strengthening of the stability and security of its member states plays the role of the United Nations at the regional level, the agreements concluded by the Organization in this area and the regional centers established under its auspices and the ways of improving their work.

KEY WORDS: security, peacekeeping, legal basis, disarmament, arms regulation, universal security system.

Постановка проблеми. Інструментом підтримки і зміцнення міжнародного миру та безпеки на основі спільних дій держав, стала ООН, створена у 1945 р. Преамбула Статуту ООН закріпила основи міжнародного миру: позбавлення прийдешні покоління від лиха війни; затвердити віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості, в рівноправність чоловіків і жінок і в рівність прав великих і малих націй; створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості і повага до зобов'язань, що випливають з договорів та інших джерел міжнародного права; сприяти соціальному прогресу і поліпшенню умов життя при більшій свободі – і визначила, що для цих цілей необхідно виконувати такі умови: виявляти терпимість і жити разом у мирі один з одним, як добрі сусіди; об'єднати сили для підтримання міжнародного миру і безпеки; забезпечити прийняттям принципів і встановленням методів, щоб збройні сили застосовувалися не інакше як у спільних інтересах, і використовувати міжнародний апарат для сприяння економічному і соціальному прогресу всіх народів [1].

Підтримання міжнародного миру і безпеки повинно будуватися на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права. Організація прагне досягнення цієї мети шляхом запобігання конфліктам, сприяння сторонам конфлікту в примиренні, здійснення миротворчої діяльності, також створення умов, що сприяють встановленню і зміцненню миру, включаючи роззброєння і обмеження озброєнь.

Слід зазначити, що питання міжнародної безпеки, зокрема аналіз міжнародних засобів підтримання міжнародного миру, роззброєння і обмеження озброєнь у різний період часу були центром уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема: Абашидзе А., Бліщенко В., Баймуратова М., Буроменського М., Гончарова В., Гроція Г., Додонової С., Смелянкової Н., Задорожного О., Семенова В., Тункіна Г. та ін. Разом із тим необхідно констатувати, що організаційно-правовий механізм діяльності ООН у галузі роззброєння і обмеження озброєнь, знаходиться в постійній динаміці у зв'язку з

виникненням нових загроз, що пов'язані зі змінами в політичному житті держав, економічними, міграційними процесами тощо, що спонукає Організацію знаходити нові шляхи для вирішення проблемних питань, які безперечно мають суттєвий вплив на правову і на інституційну основу діяльності ООН у цій сфері. Крім того Організація удосконалює форми співпраці в галузі роззброєння і регулювання озброєнь, заходи забезпечення всеосяжного миру.

Означені чинники спонукають до дослідження правових та організаційних аспектів діяльності ООН у цьому напрямку й визначають актуальність обраної тематики дослідження. **Мета** статті полягає в аналізі універсальної правової та інституційної основи в галузі роззброєння і обмеження озброєнь.

Викладення основного матеріалу. З моменту заснування ООН завдання багатостороннього роззброєння і обмеження озброєнь були визнані центральними в контексті підтримання міжнародного миру і безпеки. Їхній діапазон широкий – від скорочення і, в кінцевому підсумку, ліквідації ядерної зброї, знищення хімічної зброї та розширення заборони біологічної зброї, – до припинення поширення протипіхотних мін, стрілецької зброї та легких озброєнь.

Статут ООН поклав на Генеральну Асамблею (далі – ГА) основну відповідальність за розгляд «загальних принципів співробітництва у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, в тому числі принципів, що визначають роззброєння і регулювання озброєнь» (ст. 11). ГА провела три спеціальні сесії, присвячені роззброєнню (ССПР): ССПР-I в 1978 р., ССПР-II в 1982 р. і ССПР-III в 1988 р. З 1995 р. ГА закликає до проведення четвертої сесії з роззброєння. У 2003 і 2007 рр. за рішенням ГА було створено робочі групи щодо обговорення порядку денного і можливого створення підготовчого комітету для ССПР-IV. ГА прийнято низку резолюцій щодо боєприпасів, підготовки Договору про торгівлю зброєю, Конвенції про біологічну зброю, Конвенції про хімічну зброю, Боротьби з тероризмом, військових витрат, ракет, регіонального роззброєння, стрілецької зброї та легких озброєнь, реєстру звичайних озброєнь тощо.

Рада Безпеки ООН несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Вона уповноважена закликати сторони спору врегулювати його мирним шляхом і рекомендує методи або умови врегулювання. Відповідно до глави VII Статуту, Рада Безпеки може приймати примусові заходи для підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки. Вона є єдиним органом Організації, уповноваженим застосовувати примусові дії від імені ООН. Такі заходи варіюються від економічних санкцій до міжнародних військових дій. Рада також запроваджує операції ООН з підтримання миру та спеціальні політичні місії.

Крім того, з метою сприяння встановленню і підтриманню міжнародного миру і безпеки з найменшим відволіканням світових людських сил і економічних ресурсів для справи озброєння, Статутом ООН покладено відповідальність на Раду Безпеки за формулювання, за допомогою Військово-Штабного Комітету, зазначеного у статті 47, планів створення системи регулювання озброєнь для подання їх членам Організації (ст. 26).

Рада Безпеки приймає відповідні резолюції в межах означеної компетенції. Так у 2004 р., діючи на підставі глави VII Статуту ООН, Рада одногосно прийняла Резолюцію 1540, що зобов'язує держави утримуватись від спроб впливати на підтримку спроб недержавних суб'єктів розробляти, здобувати, виробляти, мати в розпорядженні, перевозити, передавати або застосовувати ядерну, хімічну або біологічну зброю та засоби її доставки. Рада заслуховує доповіді Генерального секретаря ООН щодо тем, які вимагають її особливої уваги. Ці теми включають торгівлю і посередництво, маркування, облік і відстеження зброї, управління запасами, збройне насильство, а також використання стрілецької зброї та зловживання нею. Особлива увага приділяється торгівлі боєприпасами, проблемам, пов'язаним з їх зберіганням, і важливості відстеження боєприпасів, виявлених у ситуаціях конфлікту (див. доп.: S/2008/258, S/2011/255).

Рада проводить тематичні дебати з питання зміцнення колективної безпеки за допомогою загального регулювання та скорочення озброєнь. Зокрема 19 листопада 2008 р. Рада Безпеки провела відкриті тематичні дебати з питання зміцнення колективної безпеки за допомогою загального регулювання та скорочення озброєнь. У вересні 2009 р. Рада провела засідання на вищому рівні під головуванням президента Сполучених Штатів на якому було підтверджено її прихильність меті звільнення світу від ядерної зброї і створила широку площадку для скорочення ядерних загроз.

Зусилля ООН у галузі роззброєння і обмеження озброєнь підтримуються низкою ключових документів ООН, зокрема: Договір про Антарктику (1959) передбачає демілітаризацію континенту і забороняє випробування будь-якого виду зброї; Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою (1963) допускає ядерні випробування лише на підземних полігонах; Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла (1967) передбачає, що космічний простір має використовуватися лише в мирних цілях, а ядерна зброя не може бути розміщена або випробувана в космічному просторі; Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968) передбачає, що держави, які не мають ядерної зброї, згодні ніколи не набувати ядерної зброї, а натомість їм обіцяний доступ до цивільних ядерних технологій; держави, які володіють ядерною зброєю, беруть зобов'язання прагнути до проведення

переговорів з припинення гонки ядерних озброєнь і ядерного роззброєння; Договір про заборону розміщення на дні і під дном морів і океанів ядерної зброї (1971) забороняє розміщення ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення на дні морів і океанів; Конвенція про бактеріологічну (біологічну) зброю (1972) забороняє розробку, виробництво і накопичення біологічних і таких, що містять токсини препаратів, а також передбачає знищення такої зброї і засобів її доставки. Протокол про контроль, який не вдалося виробити при укладанні Договору, розглядається в даний час державами-учасниками; Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (1980) (КВЗЗ), з поправкою до неї від 21 грудня 2001 р., забороняє певні види звичайних озброєнь, які вважаються такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію; Протокол про осколки, які не виявляються (1980) (Протокол I до КВЗЗ), забороняє зброю, в разі вибуху якої утворюються осколки, що не виявляються в людському тілі при рентгеновському обстеженні; Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв (1980), з поправками, внесеними 3 травня 1996 р. (Протокол II до КВЗЗ), обмежує використання певних видів хв, мін-пасток та інших пристроїв; Протокол про заборону або обмеження використання запальної зброї (1980) (Протокол III до КВЗЗ), забороняє запальну зброю, що використовується для підпалювання цілей; Протокол про засліплюючу лазерну зброю (1995) (Протокол IV до КВЗЗ), забороняє використання засліплюючої лазерної зброї; Протокол про вибухонебезпечні пережитки війни (2003) (Протокол V до КВЗЗ), забороняє або обмежує застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію; Декларація про запобігання ядерної катастрофи (1981) закріплює, обов'язок керівників держав, що володіють ядерною зброєю діяти так, щоб звести нанівещь небезпеку виникнення ядерного конфлікту. Визнає застосування ядерної зброї найтяжчим злочином. Акцентує на тому, що ядерна енергія повинна використовуватися тільки в мирних цілях, тільки на благо людства; Договір про зону, вільну від ядерної зброї, в південній частині Тихого океану (1985) забороняє розміщення, придбання і випробування ядерних вибухових систем і скидання ядерних відходів у цій зоні; Договір про звичайні збройні сили в Європі (1990) обмежує чисельність різних видів звичайних озброєнь у регіоні, що тягнеться від Атлантичного океану до Уральських гір; Конвенція з хімічної зброї (1992) забороняє розробку, виробництво, накопичення і використання хімічної зброї у світовому масштабі і вимагає її знищення; Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (1996) вводить заборону в усьому світі на будь-які види ядерних випробувань у будь-якому середовищі; Конвенція про протипіхотні міни забороняє використання, накопичення, виробництво і передачу протипіхотних мін та передбачає їх знищення (1997); Міжнародний кодекс поведінки щодо постачання зброї (2000) містить низку правил і принципів, що регулюють міжнародні поставки зброї, серед яких: дотримання міжнародних стандартів прав людини, дотримання міжнародного гуманітарного права, повага демократичних прав, дотримання міжнародних ембарго на поставки зброї і міжнародних військових санкцій; Міжнародний кодекс поведінки щодо запобігання розповсюдження балістичних ракет (2002) закликає держави приєднатися до Гаазького кодексу поведінки щодо запобігання поширення балістичних ракет в якості практичного кроку, який перешкоджає поширенню зброї масового знищення і засобів його доставки; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму (2005) визнає злочинними всі акти, методи та практику тероризму, де б та ким би вони не здійснювалися і зобов'язує держав-учасниць визнавати такі протиправні діяння кримінальними злочинами відповідно до їх національного законодавства; Конвенція про касетні боєприпаси (2008) містить заборону щодо застосування, розробки, виготовлення, придбання, накопичення і передачі касетних боєприпасів; Договір про торгівлю зброєю (2013) регулює міжнародну передачу звичайних видів зброї, а також боєприпасів, частин і компонентів до них, мета такого регулювання – скоротити страждання людей. Він ставить рішення про передачу зброї в залежність від гуманітарних міркувань, забороняючи передачу в тих випадках, коли існує певний рівень ризику скоєння військових злочинів або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права; Загальна декларація про побудову світу, вільного від ядерної зброї (2015) наголошує на необхідності вжиття ефективних заходів у галузі ядерного роззброєння, що мають найвищий пріоритет, і закликає всі держави, що володіють ядерною зброєю, ліквідувати свої ядерні озброєння всіх типів, а до цього зменшити роль ядерної зброї у стратегіях забезпечення безпеки і уникати дій, що заважають побудові світу, вільного від ядерної зброї; Договір про заборону ядерної зброї (2017) містить зобов'язання держав-учасниць не розробляти та не володіти ядерною зброєю. Країнам також забороняється передавати будь-кому зброю. У ньому зазначено, що «більшість країн світу більше не розглядають ядерну зброю як легітимний спосіб ведення війни». Він зобов'язує надавати допомогу жертвам випробування та застосування ядерної зброї (не набрав чинності).

За підтримки ООН набрали чинності регіональні договори про заборону ядерної зброї в Антарктиді, Латинській Америці і Карибському басейні, південній частині Тихого океану, Південно-Східній Азії, Африці та Центральній Азії, зокрема: Договір про заборону ядерної зброї в Латинській Америці і Карибському басейні (1967) забороняє випробування, використання, виробництво, накопичення і

придбання ядерної зброї країнами регіону; Договір про зону, вільну від ядерної зброї, в Південно-Східній Азії (1995) забороняє розробку і розміщення ядерної зброї на території держав - учасниць Договору; Договір про зону, вільну від ядерної зброї, в Африці (1996) розробку і розміщення ядерної зброї на Африканському континенті.

Враховуючи важливість і значення питань роззброєння і обмеження озброєнь у структурі ООН створено низку інституцій, які займаються виключно цими питаннями, серед яких чільне місце займає Комітет з питань роззброєння і міжнародної безпеки (Перший комітет), що засідає під час чергових сесій ГА і розглядає всі питання або справи в межах Статуту ООН що стосуються повноважень і функцій будь-якого з органів ООН; загальні принципи співробітництва у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, в тому числі принципи, що визначають роззброєння і регулювання озброєнь; угоди про співпрацю і заходи, спрямовані на зміцнення стабільності на більш низьких рівнях озброєнь.

У червні 1978 р. на першій спеціальній сесії Генеральної Асамблеї з роззброєння (A/RES/S-10/2) було засновано Комісію з роззброєння (далі – КООНР) (в якості наступниці підпорядкованої Раді Безпеки Комісії з роззброєння, заснованої резолюцією 502 (VI) від 11 грудня 1952 р.). КООНР є дорадчим органом, підлеглим ГА ООН, до її функцій віднесено розгляд і винесення рекомендацій з різних проблем у галузі роззброєння і контролю за станом справ у зв'язку з рішеннями і рекомендаціями спеціальної сесії, присвяченій роззброєнню. КООНР збирається щорічно на три тижні і здійснює свою роботу за допомогою пленарних засідань і робочих груп. Упродовж багатьох років КООНР розглянула консенсусом безліч питань серед яких: принципи, керівні вказівки і рекомендації, що згодом були затвержені ГА [2].

У 1979 р., за підсумками першої спеціальної сесії ГА ООН з роззброєння 1978 р., засновано Конференцію з роззброєння в якості форуму для переговорів щодо роззброєння відкритим для держав, які володіють ядерною зброєю та інших держав (ст. 2) [3]. Вона стала правонаступницею таких раніше заснованих у Женеві переговорних форумів, як Комітет десяти держав із роззброєння (1960 р.), Комітет вісімнадцяти держав із роззброєння (1962–1968 рр.), і Нарада Комітету з роззброєння (1969–1978 рр.).

До кола відання Конференції з роззброєння включено практично всі питання щодо багатостороннього контролю над озброєннями і проблеми роззброєння. В даний час Конференція з роззброєння насамперед фокусує свою увагу на таких аспектах: припинення гонки ядерних озброєнь і ядерне роззброєння; запобігання ядерної війни, включаючи всі пов'язані з цим питання; запобігання гонки озброєнь у космосі; висновок ефективних міжнародних угод про гарантії державам, які не володіють ядерною зброєю, проти застосування або загрози застосування ядерної зброї; нові типи зброї масового ураження та нові системи такої зброї, включаючи радіологічну зброю; всеосяжна програма роззброєння і транспарентність у питаннях озброєння.

Конференція з роззброєння має особливі відносини з ООН. Вона встановлює свої власні правила процедури і порядок денний, проте враховує рекомендації ГА та пропозиції її членів. Конференція з роззброєння щорічно, а також у міру необхідності, надає ГА доповіді про свою роботу.

Конференція з роззброєння та її попередники успішно провели переговори щодо укладення таких основних багатосторонніх угод у галузі обмеження озброєнь та роззброєння як: Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968), Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (1976), Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів і в його надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1970), Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення (1971), Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення (1993) і Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (1996) [4].

Консультативна рада з питань роззброєння (далі – КРПР) заснована в 1978 р. відповідно до пункту 124 Заключного документа десятої спеціальної сесії ГА ООН й отримала свій нинішній мандат відповідно до рішення 54/418 ГА від 1 грудня 1999 р. КРПР виконує такі функції: консулює Генерального секретаря з питань у галузі обмеження озброєнь та роззброєння, включаючи дослідження і розробку, які здійснюються під егідою ООН або установ системи ООН; слугує в якості Опікунської ради Інституту Організації Об'єднаних Націй з дослідження проблем роззброєння (ЮНІДІР); консулює Генерального секретаря з питань здійснення Інформаційної програми ООН із роззброєння. До складу КРПР входять представники з усіх регіонів світу, яких обирає Генеральний секретар, ґрунтуючись на їх знаннях і досвіді в галузі роззброєння і міжнародної безпеки. Директор ЮНІДІР також є її членом у силу займаної посади. КРПР працює сесійно.

Управління з питань роззброєння створене на виконання резолюції 61/257 Генеральної Асамблеї від 15 березня 2007 р. (до 1 квітня 2007 р. – Департамент з питань роззброєння) і виконує такі функції: надає Генеральному секретарю консультативні послуги та допомогу при виконанні ним своїх обов'язків, закріплених Статутом ООН і мандатів, покладених на нього Генеральною Асамблеєю, Радою Безпеки й іншими органами системи ООН у галузі роззброєння й у зв'язку із суміжними питаннями безпеки,

включаючи підготовку аналітичних записок та оцінок, і у разі потреби представляє його; надає Генеральному секретарю консультативні послуги та допомогу при виконанні ним основних обов'язків, покладених на нього відповідно до багатосторонніх угод у галузі роззброєння; виявляє проблеми і виклики, що виникають, аналізує їх наслідки для ролі ООН у справі підтримання міжнародного миру та безпеки і надає Генеральному секретарю рекомендації щодо можливих стратегій і заходів, пов'язаних із контролем над озброєннями та роззброєнням; надає державам-членам допомогу в проведенні багатосторонніх переговорів і обговорень з питань роззброєння, спрямованих на розробку норм і угод у галузі роззброєння, а також у пропагуванні, зміцненні та посиленні таких норм і угод в усіх галузях; надає основну організаційну підтримку Першому комітету, Комісії з роззброєння й інших допоміжних органів ГА, Конференції з роззброєння та її допоміжним органам, оглядовим конференціям та іншим нарадам держав-учасників багатосторонніх угод у галузі роззброєння, а також групам експертів, створеним за рішенням ГА, і відповідним комітетам Ради Безпеки; заохочує та підтримує багатосторонні зусилля в галузі роззброєння і нерозповсюдження зброї масового знищення, зокрема ядерної зброї, включаючи глобальні зусилля по боротьбі з тероризмом, і з цією метою співпрацює з відповідними організаціями та спеціалізованими установами в межах системи ООН, а також з іншими міжурядовими організаціями, включаючи надання основної підтримки іншим відповідним органам ООН; заохочує і підтримує зусилля з роззброєння в галузі звичайних озброєнь, включаючи стримування незаконного поширення, дестабілізуючого і надмірного накопичення та незаконного обороту і виробництва стрілецької зброї та легких озброєнь, і надає основну підтримку й експертні послуги з метою встановлення регіональних мораторіїв на придбання, виробництво та передачу стрілецької зброї й інших видів звичайних озброєнь; виконує роль контактного центру в рамках механізму з координації дій щодо стрілецької зброї в Секретаріаті ООН, а також в інтересах фондів і програм; надає основні експертні послуги щодо заходів із роззброєння та зміцнення довіри в межах зусиль із запобігання конфліктам і постконфліктного миробудівництва, які додаються системою ООН, включаючи надання, на прохання держав-членів, сприяння в розробці та здійсненні практичних заходів у галузі роззброєння; сприяє підвищенню рівня відкритості та транспарентності у військових питаннях з допомогою заходів з перевірки і зміцнення довіри; заохочує застосування регіональних підходів до вирішення питань роззброєння і безпеки за посередництвом, зокрема, регіональних центрів з питань миру і роззброєння; сприяє втіленню в життя ідеалів і цілей ООН у галузі роззброєння шляхом вироблення стратегій комунікації і здійснення інформаційно-просвітницької програми в інтересах держав-членів, громадянського суспільства, включаючи неурядові організації та широку громадськість, використовуючи для цього Інтернет, друковані видання, конференції, симпозіуми і семінари, а також інші події і публічні виступи тощо [5].

У 2004 р. на підставі резолюції 1540 (2004) Рада Безпеки заснувала Комітет 1540 із запобігання розповсюдженню ядерної, хімічної або біологічної зброї та засобів її доставки. Резолюцією підтверджено, що розповсюдження ядерної, хімічної і біологічної зброї, а також засобів її доставки становить загрозу для міжнародного миру та безпеки. Відповідно до резолюції усі держави зобов'язані, зокрема, утримуватись від надання у будь-якій формі підтримки недержавних суб'єктів, які намагаються розробляти, здобувати, виробляти, володіти, перевозити, передавати або застосовувати ядерну, хімічну або біологічну зброю та засоби її доставки. Вона покладає на всі держави зобов'язання щодо прийняття законодавства з метою запобігання розповсюдженню ядерної, хімічної і біологічної зброї та засобів її доставки і передбачає встановлення належного національного контролю над тими, матеріалами, що відносяться до них, з метою запобігання їх незаконного обороту. У ній також міститься заклик до розширення масштабів міжнародного співробітництва в контексті таких зусиль.

У резолюції заявлено про підтримку багатосторонніх договорів, націлених на ліквідацію або запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та підтверджується важливість того, щоб усі держави-учасники цих договорів у повній мірі виконували їх; нею підтверджено, що ніякі зобов'язання щодо резолюції 1540 (2004) не повинні тлумачитися як такі, що суперечать або змінюють права і зобов'язання держав - учасників Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Конвенції про заборону хімічної зброї та Конвенції про заборону біологічної і токсинної зброї, або змінюють сферу відповідальності Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) й Організації по забороні хімічної зброї (ОЗХЗ) [6].

Наступними резолюціями Ради Безпеки було продовжено строк дії Комітету 1540 та підтверджено його значення, внесено зміни до складу групи експертів. Зокрема резолюцією 1673 (2006) термін мандату продовжено на два роки, нею підтверджено цілі Резолюції РБ ООН 1540 (2004) і зазначено, що Рада Безпеки зацікавлена в активізації зусиль Комітету зі сприяння повному виконанню цієї резолюції; резолюція 1810 (2008) продовжила мандат Комітету на трирічний період, з подальшою підтримкою експертів, до 25 квітня 2011 р. У резолюції 1810 (2008) Рада Безпеки настійно закликала Комітет 1540 продовжувати зміцнювати його роль у сприянні наданню технічної допомоги, в тому числі шляхом активної участі в підборі пропозицій і прохань про надання допомоги, тим самим підвищуючи дієвість і

доступність такої допомоги. Рада Безпеки також просила Комітет 1540 розглянути питання про всеосяжний огляд ходу здійснення Резолюції РБ ООН 1540 (2004). У межах цього всеосяжного огляду Комітет 1540 постановив провести відкриту нараду з широким колом учасників від держав-членів ООН і відповідних міжнародних організацій. Ця нарада відбулася у штаб-квартирі Організації в період з 30 вересня по 2 жовтня 2009 р.

20 квітня 2011 р. Рада Безпеки прийняла резолюцію 1977 (2011), в якій знову підтвердила, що розповсюдження ядерної, хімічної і біологічної зброї, а також засобів її доставки є загрозою для міжнародного миру і безпеки, і продовжила мандат Комітету 1540 на 10 років – до 2021 року. Таким чином Рада Безпеки визнала, що повне здійснення резолюції 1540 (2004) усіма державами є довгостроковим завданням, яка вимагає докладання постійних зусиль на національному, регіональному та міжнародному рівнях. У резолюції 1977 (2011) також передбачено проведення двох всеосяжних оглядів, одного – після закінчення п'яти років, а іншого – до продовження дії мандата. Крім цього, Комітет 1540 відповідно до резолюції 1977 (2011) повинен продовжувати зміцнювати свою роль у сприянні наданню технічної допомоги та активізувати співпрацю з відповідними міжнародними організаціями. Комітет також повинен продовжувати удосконалювати його інформаційно-просвітницькі зусилля і продовжувати вживати заходи щодо забезпечення транспарентності. 29 червня 2012 р. на підставі резолюції 2055 (2012) Ради Безпеки розширено склад групи експертів в підтримку роботи Комітету 1540 до дев'яти (9) експертів.

15 грудня 2016 р., після подання Раді Безпеки доповіді про всеосяжний огляд, проведений в 2016 р., було одногосно прийнято резолюцію 2325 (2016), якою підтверджено обов'язки, закріплені в Резолюції РБ ООН 1540 (2004). Резолюція містить заклик до всіх держав активізувати свої зусилля задля виконання резолюції 1540 (2004), приділяючи особливу увагу тим галузям, в яких необхідно вжити заходів і підвищити їх ефективність. Наступний всеосяжний огляд має бути проведено до 25 квітня 2021 р., коли закінчується термін дії мандата Комітету 1540 [7].

Слід зазначити, що ООН також запроваджує відповідні програми, які є платформою, що об'єднує різні інструменти та підходи Організації в галузі забезпечення всеосяжної безпеки. Зокрема, Спільна програма ПРООН-ДПА «Розбудова національної спроможності для запобігання конфліктам» (далі – Спільна програма) є підписаною спільною ініціативою, яка спрямована на посилення підтримки ООН національним зацікавленим сторонам у запобіганні конфліктам та підтриманні миру. З моменту свого заснування у 2004 р. Програма залучила значну кількість країн (станом на 2017 р. понад 60) та надає підтримку координаторам-резидентам ООН та країновим групам ООН для просування Генеральної конференції Генерального секретаря з питань запобігання конфліктам [8]. Спільна програма широко визнана за те, що вона забезпечує лідерство у сфері запобігання конфліктам і вважається унікальним прикладом того, як політичні заходи ООН можуть успішно працювати разом для запобігання насильницьких конфліктів.

Зусилля Спільної програми зосереджені на створенні існуючих і виникаючих національних і місцевих можливостях, спрямованих на вирішення, і принципово трансформувати основні причини конфліктів. Визнаючи, що національна приналежність, включення та сталість мирних зусиль є ключем до успіху, Спільна програма працює на тій підставі, що національні суб'єкти мають найкращі можливості для проведення превентивної роботи. Радники з питань миру та розвитку (далі – РПМР) знаходяться на передньому краї зусиль Програми, спрямованих на надання можливості національним зацікавленим сторонам зміцнювати існуючі механізми та можливості для всеохоплюючого діалогу, посередництва і національних архітектур світу. РПМР також підтримують систему ООН, щоб ефективно адаптувати та реагувати на складні політичні ситуації і визначати сфери для запобіжних дій. Протягом багатьох років спільнота РПМР суттєво зросла, що відображає зростаючу потребу в запобіганні конфліктам, а також реалізацію цінностей інтегрованих можливостей для аналізу конфліктів, конфліктного програмування та стратегічного лідерства щодо запобігання конфліктам у групах країн-членів ООН.

Крім розгортання РПМР, Спільна програма також сприяє розгортанню короткострокового досвіду для реагування та врегулювання кризових ситуацій, забезпечує скоординовану та допоміжну підтримку, аналіз та участь у програмах ПРООН та ДПА в цільових країнах і спирається на експертні знання про її зацікавлені сторони, щоб поділитися кращими практиками, уроками та участю у спільній практиці.

Зважаючи на ту обставину, що неконтрольоване поширення незаконно проданої і придбаної стрілецької зброї негативно впливає на багато аспектів діяльності ООН (захист дітей, охорону здоров'я, біженці, розвиток), 1998 рік ознаменовано створенням «Програми координації щодо стрілецької зброї» для забезпечення узгодженості дій системи ООН в усіх аспектах контролю за стрілецькою зброєю. Громадянське суспільство робить і підтримує комплексні спільні зусилля з питань незаконного обігу стрілецької зброї. Ці зусилля включають дослідження, заохочення узгоджених національних дій, і міжнародне лобювання на користь Конвенції з торгівлі стрілецькою зброєю (2014) [9].

Інститут ООН з дослідження проблем роззброєння, заснований у 1980 р., проводить незалежні дослідження з питань безпеки, роззброєння і розвитку на національному, регіональному та глобальному

рівнях, розглядаючи їх як взаємопов'язані аспекти безпеки людства у цілому. На Інститут покладено виконання таких функцій: а) забезпечення міжнародного співтовариства більш різносторонньою і повною інформацією щодо проблем, пов'язаних з міжнародною безпекою, гонкою озброєнь і роззброєнням в усіх галузях, особливо в ядерній галузі, з тим щоб шляхом переговорів сприяти забезпеченню більшої безпеки всіх держав і економічному та соціальному розвитку всіх народів; б) сприяння компетентній участі всіх держав у зусиллях щодо роззброєння; с) сприяння проведенню переговорів із роззброєння і триваючим зусиллям щодо забезпечення більшої міжнародної безпеки на все більш низькому рівні озброєнь, особливо ядерних озброєнь, шляхом проведення об'єктивних і заснованих на фактах дослідженнях і аналізі; д) проведення більш фундаментальних, перспективних і довгострокових досліджень у галузі роззброєння з метою забезпечити загальне розуміння порушених проблем і сприяти новим ініціативам щодо нових переговорів (ст. 2) [10]. Інститут організує експертні наради та дискусії; щорічно забезпечує стипендіальну програму з проблеми регіональних конфліктів; веде інтерактивну базу даних науково-дослідних інститутів, неурядових організацій та організацій громадянського суспільства, що займаються проблемами роззброєння, безпеки, миру і контролю над озброєннями.

На виконання регіональних угод, ініційованих ООН, було створено Регіональний центр ООН з питань миру і роззброєння в Африці; Регіональний центр ООН з питань миру і роззброєння в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні; Регіональний центр ООН з питань миру, роззброєння та розвитку в Латинській Америці і Карибському басейні. Крім того, 28 травня 1992 р. Генеральним секретарем ООН засновано Постійний консультативний комітет ООН з питань безпеки в Центральній Африці.

Крім створення правової та інституційної основи в галузі питань роззброєння і обмеження озброєнь, ООН здійснює низку інших важливих заходів у цьому напрямку. Зокрема, з метою зміцнення безпеки і довіри між державами, в 1991 році ГА ухвалила створити Реєстр звичайних озброєнь. Визначено порядок отримання від урядів на добровільній основі інформації про імпорт та експорт семи категорій великих систем зброї: військових кораблів, включаючи підводні човни; бойових танків; бойових броньованих машин; бойових літаків; бойових вертольотів; артилерійських систем великого калібру; ракет і ракетних пускових установок, включаючи переносні зенітно-ракетні комплекси [11].

Іншим механізмом з питання вироблення прозорості у військових відносинах є Система стандартизованої звітності ООН про військові витрати, введена в 1980 р. Вона передбачає отримання на добровільній основі даних про витрати на утримання особового складу, операції і технічне обслуговування, закупівлі і створення, дослідження і розробку.

ООН також підтримує ініціативи з роззброєння, що вживаються на регіональному та субрегіональному рівнях і забезпечують безпеку й зміцнення довіри між державами даного регіону. Організація також допомагає втілювати в життя керівні норми і рекомендації для регіональних підходів у роззброєнні, прийнятих Конференцією з роззброєння в 1993 р. Для підтримки регіонального роззброєння ООН працює з міжнародними, регіональними та місцевими недержавними організаціями – такими як Африканський Союз, Європейський Союз, Рада Євроатлантичного партнерства, Ліга арабських держав, Організація американських держав, Організація Ісламська конференція, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, і Пакт стабільності для південно-східної Європи.

ООН докладає суттєвих зусиль для запобігання гонки озброєнь у космічному просторі. Питання, пов'язані з відкритим космосом, що обговорювалися на міжнародних форумах, можна розділити на дві основні групи: питання, пов'язані з мирним застосуванням космічних технологій, і питання запобігання гонки озброєнь у цьому середовищі. Ці питання обговорювалися Генеральною Асамблеєю, Комітетом з використання космічного простору в мирних цілях і його підкомітетами, і Конференцією з роззброєння. Ці обговорення привели до розробки низки міжнародних угод, що стосуються мирних і військових аспектів використання космічного простору.

Відображенням важливості недопущення використання космічного простору у військових цілях став заклик першої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї з роззброєння (1978 р.) до міжнародних переговорів з цього питання. З 1982 р. на порядку Конференції з роззброєння є пункт «Запобігання гонки озброєнь у космосі», разом із тим необхідно констатувати, що до сьогодення досягнення в переговорах щодо укладення багатосторонньої угоди у цій сфері незначні. Причиною тому є розходження в баченні проблеми державами-членами.

На рівні ООН протягом тривалого часу обговорюється й питання сприяння економічному і соціальному прогресу, особливо для менш розвинених націй, при використанні ресурсів, що надаються загальним роззброєнням за системи ефективного міжнародного контролю. В результаті, у 1987 р. була проведена міжнародна конференція з питань взаємодії між роззброєнням і розвитком. У 2004 р. Група урядових експертів надала доповідь з повторною оцінкою даного взаємозв'язку в контексті нинішніх міжнародних відносин.

ООН акцентує увагу на освітній і інформаційній діяльності у питанні роззброєння. У 2002 р. Генеральна Асамблея прийняла доповідь групи експертів з питання про освіту в галузі роззброєння і

нерозповсюдження, підкресливши, що просвіта у питанні роззброєння є невід'ємною частиною освіти в дусі миру і важливим аспектом підготовки кожного громадянина до участі в житті суспільства. У 2003 і 2004 рр. ООН спільно з Гаазьким закликком до миру здійснила освітній проект на тему освіти і стрілецької зброї, який було адресовано дітям і молоді чотирьох держав (Албанія, Камбоджа, Нігер і Перу). З метою підвищення освітнього рівня, підвищення інтересу й уваги в школі і зниження рівня злочинності та насильства, адміністратори, викладачі та діти обговорили питання незаконного обороту зброї і загрози, яку вона несе. ООН проводить інформаційну та освітню діяльність з питань багатостороннього роззброєння в межах діяльності Інформаційної Програми ООН з проблем роззброєння – за допомогою публікацій, спеціальних заходів, зборів, семінарів, дискусій, виставок і за допомогою комплексного Інтернет-ресурсу з питань роззброєння.

Висновок. Виходячи з вищезначеного слід констатувати, що зміни, які відбулися у світі за останні десятиліття, відкрили нові можливості і породили нові перешкоди для подальших зусиль у галузі роззброєння, що потребує здійснення спільних заходів задля забезпечення стабільності і миру в усьому світі. ООН в особі її головних органів – Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки на чолі з Генеральним Секретарем, є координуючим центром у галузі забезпечення міжнародної безпеки під егідою якого розроблено потужну правову основу в галузі роззброєння і обмеження озброєнь. Крім того, ООН створила розгалужену інституційну систему у цій сфері складовою якої є постійні органи (Комітет з питань роззброєння і міжнародної безпеки, Комісія з роззброєння, Управління з питань роззброєння), форуми (Конференція з роззброєння), дослідницькі структури (Інститут ООН з дослідження проблем роззброєння), які, виконуючи означені перед ними завдання, роблять внесок у зміцнення міжнародного миру і безпеки, слугують платформою для обговорення актуальних питань і прийняття відповідних рішень.

Значну роль у досягненні прогресу в галузі роззброєння і зміцнення стабільності та безпеки її держав-членів, відіграє діяльність ООН на регіональному рівні, що має прояв в укладенні міжнародних угод, які зачіпають інтереси певних регіонів та сприяють створенню регіональних центрів з питань миру і роззброєння, що роблять істотний внесок у забезпечення між державами в кожному окремому регіоні взаєморозуміння та співпраці в питаннях миру, роззброєння та розвитку. Для досягнення позитивних результатів доцільно, щоб ці регіональні центри здійснювали програми в галузі поширення інформації та освіти, які мали б за мету сприяння зміцненню регіонального миру і безпеки й були націлені на зміну основоположних підходів до питань миру, безпеки і роззброєння задля реалізації цілей і принципів ООН. Організація закликає держави-члени в кожному регіоні, які здатні робити це, а також міжнародні урядові та неурядові організації і фонди вносити добровільні внески до бюджетів регіональних центрів у своїх відповідних регіонах з метою істотного сприяння збереженню й активізації діяльності в усіх регіональних центрах з питань миру і роззброєння.

Разом із тим слід констатувати, що задля досягнення мети – забезпечення міжнародного миру і безпеки не достатньо виключно зусиль однієї універсальної організації – ООН, до цього процесу активно повинні долучатися держави-члени, міжнародні міжурядові регіональні організації, міжнародні неурядові організації, громадянське суспільство. Важливим є дотримання міжнародних зобов'язань відповідно до укладених угод, проведення інформаційної (просвітницької, виховної) роботи щодо загроз, які тягне за собою застосування певних видів зброї (хімічної, бактеріологічної, ядерної) та їх наслідків у вигляді завдання шкоди оточуючому середовищу, сприяння виникненню міграції тощо; криміналізації на національному рівні діянь у сфері заборони використання, застосування певних видів зброї; докладання зусиль щодо ліквідації запасів зброї на постконфліктних територіях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Устав Организации Объединенных Наций. URL: <http://www.un.org/ru/charter-united-nations/index.html> (дата звернення 20.06.2019).
2. Комиссия по разоружению. URL: <https://www.un.org/ru/peace/disarmament/commission/> (дата звернення 20.06.2019).
3. Rules of procedure of the Conference on disarmament. URL: [https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/1F072EF4792B5587C12575DF003C845B/\\$file/RoP.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/1F072EF4792B5587C12575DF003C845B/$file/RoP.pdf) (дата звернення 20.06.2019).
4. Конференция по разоружению. URL: <http://www.un.org/ru/peace/disarmament/conf/> (дата звернення 20.06.2019).
5. Механизм разоружения. Управление по вопросам разоружения. URL: <https://www.un.org/ru/peace/disarmament/oda.shtml> (дата звернення 20.06.2019).
6. Резолюция 1540 (2004). URL: <https://undocs.org/ru/S/RES/1540%282004%29> (дата звернення 20.06.2019).
7. Резолюция 2325 (2016)/ URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/2325%20\(2016\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2325%20(2016)) (дата звернення 22.06.2019).
8. Joint UNDP-DPA Programme on Building National Capacities for Conflict Prevention. Annual Report 2017. URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/UNDP-DPA_JointProgramme_AnnualReport_2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/UNDP-DPA_JointProgramme_AnnualReport_2017%20(1).pdf) (дата звернення 15.06.2019).

9. ООН. Вопросы разоружения. URL: <https://www.un.org/ru/peace/disarmament/smallarms.shtml> (дата звернення 22.06.2019).
10. Статут Институт а Организации Объединенных Наций по исследованию проблем разоружения. URL: <https://www.un.org/ru/ga/unidir/statut.shtml> (дата звернення 20.06.2019).
11. Регистр обычных вооружений ООН. URL: <https://www.un.org/disarmament/ru/convarms/> (дата звернення 20.06.2019).

REFERENCES

1. Ustav-Organizacii-Obedinennyh-Nacij.-URL:-<http://www.un.org/ru/charter-united-nations/index.html>-(data-zvernennja-20.06.2019).
2. Komissija-po-razoruzheniju.-URL:-<https://www.un.org/ru/peace/disarmament/commission/>-(data-zvernennja-20.06.2019).
3. Rules-of-procedure-of-the-Conference-on-disarmament.-URL:-[https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/1F072EF4792B5587C12575DF003C845B/\\$file/RoP.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/1F072EF4792B5587C12575DF003C845B/$file/RoP.pdf)-(data-zvernennja-20.06.2019).
4. Konferencija-po-razoruzheniju.-URL:-<http://www.un.org/ru/peace/disarmament/conf/>-(data-zvernennja-20.06.2019).
5. Mehanizm-razoruzhenija.-Upravlenie-po-voprosam-razoruzhenija.-URL:-<https://www.un.org/ru/peace/disarmament/oda.shtml>-(data-zvernennja-20.06.2019).
6. Rezolucija-1540-(2004).-URL:-<https://undocs.org/ru/S/RES/1540%282004%29>-(data-zvernennja-20.06.2019).
7. Rezolucija-2325-(2016)-URL:-[https://undocs.org/ru/S/RES/2325%20\(2016\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2325%20(2016))-(data-zvernennja-22.06.2019).
8. Joint-UNDP-DPA-Programme-on-Building-National-Capacities-for-Conflict-Prevention.-Annual-Report-2017.-URL:-[file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/UNDP-DPA_JointProgramme_AnnualReport_2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/UNDP-DPA_JointProgramme_AnnualReport_2017%20(1).pdf)-(data-zvernennja-15.06.2019).
9. OON.-Voprosy-razoruzhenija.-URL:-<https://www.un.org/ru/peace/disarmament/smallarms.shtml>-(data-zvernennja-22.06.2019).
10. Statut-Institut-a-Organizacii-Obedinennyh-Nacij-po-issledovaniju-problem-razoruzhenija.-URL:-<https://www.un.org/ru/ga/unidir/statut.shtml>-(data-zvernennja-20.06.2019).
11. Registr-obychnyh-vooruzhenij-OON.-URL:-<https://www.un.org/disarmament/ru/convarms/>-(data-zvernennja-20.06.2019).